

1-Mavzu: “Servisdagi jarayonlarni loyihalash” faniga kirish. Fan bo‘yicha asosiy va qo‘shimcha adabiyotlar Korxonalar va ulardagi jixozlar servis tizimi xarakteristikasi (ta’rifi).

Reja:

1. Servis tushunchasi xaqida ma'lumot.
2. Korxonalar va jixozlar servis tizimini xarakteristikasi.
3. Servis xizmatida asosiy terminlar

Servis tushunchasi xaqida ma'lumot

Mashina va jixozlar doimo ish sharoitida bo'lishi uchun ularni tozalash, moylash, ularga ip o'tkazish, ularni texnik xolatini nazorat qilish, profilaktika qilish, ta'mirlash-tiklash natijasida to'satdan to'xtab qilishini oldini olish bilan bir qatorda ularni agregatlarini, uzellarini va tizimlarini tiklash kerak.

Mashinalar va korxonalariga xar taraflama tadbirlar tizimi, keng qamrovli xizmatlar servis, ya'ni xizmat ko'rsatishdir.

«Servis» so'zi ingliz tilidagi «SERVICE» iborasidan olingan bo'lib xizmat, xizmat ko'rsatish ma'nostini bildiradi.

Xozirgi zamon servisi dunyo mamlakatlarida keng va xar taraflama yo'lga qo'yilgan bo'lib, u mashina-jixozlarga xizmat ko'rsatish, ular bo'yicha savdo-sotiq, zaxira qismlar va materiallarni yetkazib berish, ularni saqlash ishlari bilan bevosita shug'ullanadi. Servisni sotsial-iqtisodiy ahamiyati katta bo'lib, u ishlab chiqarish tizimini xamma qismini beto'xtov, doyimiy, puxta, xavfsiz va iqtisodiy kechishini ta'minlaydi.

Servisni xizmatlaridan foydalanib, ko'pmillionli korxonalar va mashina-jixozlarni egalari ularni to'xtovsiz ishlashini, zaxira qismlar va materiallar bilan ta'minlashni, texnik ekspluatatsiya va savdo sotiq bilan bog'liq bo'lgan kerakli axborotni olishni yuqori yo'lga qo'yadi, bu esa mamalakat xalqi ta'minotini farovonligini oshishini muxim sotsial faktori bo'lib xizmat qiladi.

Korxonalar va jixozlavr servis tizimini xarakteristikasi

Servis xizmatidan hozirgi vaqtda xususiy korxonalar va jixozlarni egalari emas, balki ko'pgina firmalar, tashkilotlar, shuningdek o'z mashshina-jixozlariga xizmat ko'rsata olmaydigan yigirish, to'quv, tikuv, poyafzal, paxta tozalash jixozlariga ega bo'lgan to'qimachilik va yengil sanoat korxonalarini foydalanadi.

Servis xizmatini xamma komplekslarini quyidagi guruxlarga bo'lish mumkin:

-texnik servis, mashina-jixozlar, agregatlar, ularni detallari, tizimlari, xamda elektrjixozlar priborlariga xizmat ko'rsatish bo'yicha kompleks ishlar;

-tijorat servisi, jixozlar, ularni zaxira qismlari, materiallar va qo'shimcha vositalar, moylash materiallari bilan ta'minlash;

- **axborot servisi**, klijentlarni, servis xizmatiga muxtoj bo'lganlarni lozim axborot bilan ta'minlash, mashinalar bo'yicha xizmat bozorini doimo o'rganish, konkret sharoitga moslashish, klijentlarni fikr va takliflariga amal qilish;

- mashina va jixozlarga texnik xizmat ko'rsatish va joriy ta'mirlashni tashkil qilish;
- mashinalarni, agregatlarni, uzellarni, pribor va detallarni ta'mirlash va tiklash;
- zakaz bo'yicha mashina-jixoz va agregatlar xolatini diagnostika qilish;
- joylarda va chaqirish bo'yicha korxonalarni jixozlariga texnik yordam berish;
- jixozlarni takomillashtirish yoki korxonalar jixozlarini yangilash;
- korxonalar va jixozlarni texnik ko'rikka tayyorlash;
- jixozlarni detallariga korroziyaga qarshi ishlov berish;
- avariya natijasida ishdan chiqqan mashinalarni tiklash;
- jixozlarni o'z o'ziga xizmat qilishini tashkil qilish;
- mashina va jixozlarni saqlash.

Xususiy korxonalar va xususiy ishbiarmonlarga mashina va ularni detallarini komission sotish va ulardan komission sotib olishni tashkil qilish.

Xozirgi vaqtda servisni O'zbekiston to'qimachilik va yengil sanoatidagi roli katta bo'lib, undan ko'pgina ishbiarmonlar va sanoat korxonalarini foydalanmoqdalar.

Servis (servis tizimi) – sotib olish, to'xtovsiz ishlashini ta'minlash, effektiv qo'llashni ta'minlash, mashina-jixozlarni ekologik xavfsiz ishlashini uzoq xizmat muddatida ta'minlash bo'yicha ma'lum qiymatga xizmat ko'rsatish usulidir. Bunda *bajaruvchi* ma'lum qonun asosida yuridik va fizik fuqarolarga-mashina va korxonalarini egalariga (xizmat talablarga) xizmat ko'rsatadi. Xizmat talabgorlar esa sotib oladi, mashina va jixozlarni ta'mirlashni ularga texnik xizmat ko'rsatishni zakaz qiladi.

Bajaruvchi va xizmatni qabul qiluvchi bo'lib korxonalar, tashkilot, bo'lim yoki fuqaro bo'lishi mumkin.

- ▶ *Texnik ekspluatatsiya va servis turli korxonalar uchun quyidagi asosiy ish va xizmatlarni amalga oshiradi:*
- ▶ *Korxonalar va kliyentlar uchun mashina-jixozlarni, zaxira qismlar va materiallarni tanlaydi va yetkazib beradi;*
- ▶ *Yangi va ishlatilgan jixoz va agregatlarni sotib olish va sotish xamda ularni baxolash ishlarini bajaradi;*
- ▶ *sotishdan oldingi xizmat va garantiyalargan ta'mirlash ishlari;*
- ▶ *butun ekspluatatsiya vaqtida mashina-jixozlarga texnik xizmat ko'rsatish va ularni ta'mirlash;*
- ▶ *asboblar yordamida texnik kuzatish va unga tayyorlanish;*
- ▶ *zaxira qismlarni, materiallarni, komplektlangan uzal va qo'shimcha qismlarni sotish ishlari;*
- ▶ *mashina-jixozlarni prokatga va lizingga berish;*
- ▶ *korxonalarda texnik yordamni amalga oshirish;*
- ▶ *korxonalarni yangidan jixozlash, takomillashtirish, qo'shimcha jixozlarni yetkazib berish;*
- ▶ *ortiqcha qism va otxodlarni yig'ish, utillash, qayta ishlashga jo'natish;*
- ▶ *Korxonalar egalariga axborotni yetkazib berish;*
- ▶ *Korxonalar ishchilarini, ishbiarmonlarni, fizik xususiy fuqarolarni o'qitish va ularga konsultatsiyalarni berish.*

«Servis jarayonlarini loyixalash» fanini asosiy maqsadi to'qimachilik va yengil sanoat korxonalarini uchun raqobatga bardoshli professional bakalavr – muxandislarni mashina-jixozlarni ishlatish davomida texnik xolati o'zgarishi qonuniyatlarini ochish asosida, energiya va resurslarni iqtisodiy sarflash yo'li bilan, zamonaviy usul va asboblarni yordamida texnik va ekologik xavfsizligini ta'minlash.

Servis xizmatida asosiy terminlar

Har qanday mashinaning ishlash qobiliyati va ishonchliligi ma'lum ko'rsatkichlarga ega bo'lib, unning sifati shu ko'rsatkichlar bilan xarakterlanadi.

Ishlash qobiliyati — mashina (mexanizm)ning shunday holatiki, bunda u texnik talablarga javob bera oladigan ko'rsatkichlar bilan ishlaydi. Masalan, quvvat, tezlik, ish unumi, yonilg'i va moy sarfi, tortish qarshiligi yoki iste'mol quvvati; ish sifati ko'rsatkichlarni va asosiysi ishlab chikarilgan maxsulot sifati, yigirish mashinasida ip, tukuvda mato, paxta sanoatida tola va xokazolar.

Agar mashinaning holati texnik talablarning loaqal birortasiga mos kelmasa (javob bermasa) u buzuvq xisoblanadi. Lenin har qanday nuqson mashinaning ish qobiliyatini yo'qotmaydi. Masa-lan, mashinaning bo'yog'i ko'chg'an, yerdamchi mexanizmlar nozoz bulsa va x,. k. bo'lishi mumkin. Bunday mashina buzuvq chunki uning sirtqi ko'rinishiga nisbatan qo'yiladigan ma'lum texnik talablar buzilgan, ammo u ish qobiliyatini yo'qotmagan, chunki uning ekspluatatsion ko'rsatkichlari (quvvati, ish unumi va boshqalar) texnik talablarga mosligicha qolgan.

Mashinaning tuzukligi yoki buzqligi ish qobiliyati tushunchasiga qaraganda keng ma'noga ega. Mashinaning belgilangan ish qobiliyatining buzilishiga sabab bo'luvchi nuqson rad etish deb ataladi.

Ishdan chikish — shunday hodisaki, bunda mashina yoki mexanizmning ishlash qobiliyati to'la yoki qisman darajada yuqoladi.

Ishonchlilik — mashinaning belgilangan vaqt ichida yoki talab qilingan ish hajmini bajarish jarayonida o'zining ekspluatatsion ko'rsatkichlarini belgilangan chegaralarda saqlagani holda topshiriqdagi vazifalarni bajarish xossasi.

Ish muddati (hajmi) — mashinaning soatlarda, bosib o'tilgan yo'l kilometrlarida, shartli kilogramda va boshqa birliklarda o'lchanadigan ish muddati yoki ish hajmi.

Resurs — mashina (mexanizm)ning texnik shartlar bilan belgilanadigan chegaraviy holatgacha ish muddati (hajmi) .

Mashina va mexanizmlarning ishonchliligi ularning buzilmasdan ishlashi, uzoq xizmat qilishi, remontga yaroqliligi va saqlanuvchanligiga bog'liq.

Buzilmasdan ishlashi — mashina yoki mexanizmlarning biror ish muddati (hajmi) davomida majburiy tanaffuslarsiz (to'xtashlarsiz) ish qobiliyatini saqlash xususiyati.

Uzoq xizmat qilishi — mashina va mexanizmlarning texnikaviy xizmat ko'rsatishga va remontga zaruriy to'xtashlar bilan chegaraviy holatgacha ish qobiliyatini saqlab qolish xususiyati. Chegaraviy holat mashinani texnikaviy xizmat ko'rsatmasdan yoki remont qilmasdan turib, bundan buyon ishlatib bo'lmasiligi bilan belgilanadi.

Remontga yaroqliligi — mashina va mexanizmlarga texnikaviy xizmat ko‘rsatish va remont qilish yo‘li bilan, ularda uchraydigan nuqsonlarning va inkorlarni oldini olish, ularni aniqlash va bartaraf qilishga moslanganligidan iborat. Mashinalar, tutashmalar va detallarning remontga yaroqliligi ularni tiklashga mehnat va mablag‘ sarfi bilan baholanishi mumkin.

Saqlanuvchanligi — mashina va mexanizmlarning ularni saqlash davrida va saqlashdan hamda bir joydan ikkinchi joyga kuchirishdan keyin belgilangan ekspluatatsion ko‘rsatkichlarini saqlab kolish xususiyatlari.

Mashinalar ishlatilish jarayonida, borgan sari ularning ish qobiliyati va eks-pluatatsion ko‘rsatkichlari o‘zgarmasdan qolmaydi, balki keng chegarada o‘zgaradi.